

خدمان ادبی

محمد صدیقیاں

www.ketab.ir

سرشناسه	صدیقیان، محمد، ۱۳۵۲ ش
عنوان و نام پدیدآور	: چیدمان ادبی / محمد صدیقیان
مشخصات نشر	: قم : انتشارات ملورین، ۱۳۹۴
مشخصات ظاهری	: ۱۵۱ ص
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۹۳۹۷۹-۹-۰ ریال ۱۴۰۰۰۰
وضعیت فهرست نویسی	: قیفا
یادداشت	: کتابنامه
موضوع	: شعر فارسی — تاریخ و نقد
موضوع	: شعر فارسی — سبک شناسی
موضوع	: شاعران ایرانی — سرگذشتنامه
موضوع	: شعر فارسی — مجموعه‌ها
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۴ ج ۴ ص / PIR ۳۵۴۴
رده بندی دیویی	: ۸۱۴/۰۰۹
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۱۷۸۹۲۳

مؤلف محمد صدیقیان
 ناشر ملورین
 حروف چینی سادات رضوی
 صفحه‌آرایی منیژه گلستانی
 طراح جلد محمد رضا سرکارپور
 شابک ۹۷۸-۶۰۰-۹۳۹۷۹-۹-۰
 تاریخ و نوبت چاپ بهار ۹۵، چاپ اول
 تیراژ ۲۰۰
 قیمت ۱۴۰۰۰ تومان

صندوق پستی: قم، ۴۳۸۸ - ۳۷۱۸۵
melorin-pub@yahoo.com
www.melorinpub.ir
 ۰۹۱۲۴۵۱۰۴۳۰

فهرست مطالب

۱۱.....	مقدمه
بخش اول: زبان چیست؟ ادبیات چیست؟ ۱۵/۴	
۱۷.....	تفاوت زبان فارسی با ادبیات فارسی
۱۹.....	مهارت‌های زبانی
۲۰.....	نظم، نثر، شعر
بخش دوم: قالب‌های شعری در یک نگاه ۲۵/۴	
۲۷.....	قصیده و غزل
قصیده‌ی مدحیه در مدح خواجه حسن عین‌الدین وزیر سلطان محمود و مسعود	
۲۷.....	غزنوی (فرخی سیستانی)
۳۰.....	غزل (سعدی)
۳۱.....	قطعه
۳۱.....	ضلال‌المبین (ملک‌الشعراى بهار)
۳۲.....	مثنوی
۳۳.....	۱۸ بیت آغاز مثنوی (نای نامه مولوی)
۳۴.....	رباعی و دوبیتی
۳۴.....	رباعی (خيام نیشابوری)

۳۵	دویتی (باباطاهر عریان همدانی)
۳۶	چهارپاره (دویتی به هم پیوسته / دویتی نو)
۳۶	کارون (فریدون تولّی)
۳۸	ترکیب بند
۳۸	محتشم کاشانی (۱۲ بند)
۴۱	ترجیع بند
۴۱	هاتف اصفهانی (۵ بند)
۴۴	مُسَمَط
۴۴	مُسَمَط هفتم در وصف عسکری (منوچهری دامغانی)
۵۰	مُسَمَط تضمینی
۵۱	تضمین غزل خیالی بخارایی (شیخ بهایی)
۵۳	مُسْتَرَاد
۵۴	مهدی اخوان ثالث
	بخش سوم: سبک‌های شعرو نثر فارسی، شاعرو نویسندگانی صاحب سبک، اولین شاعران زبان فارسی/ ۵۵

- ۱- سبک خراسانی (ترکستانی) ۵۷
- ۲- سبک بینابین (سبک قرن ششم) ۵۷
- ۳- سبک عراقی ۵۸
- ۴- سبک وقوع ۵۸
- ۵- سبک واسوخت ۵۸
- ۶- سبک هندی (صفوی، اصفهانی) ۵۸
- ۷- سبک بازگشت ادبی ۵۹
- ۸- سبک مشروطه ۶۰

- ۶۰..... ۹- سبک شعر نو
- ۶۲..... سبک‌های نثر فارسی
- ۶۲..... ۱- سبک مُرسَل
- ۶۲..... ۲- سبک فتنی
- ۶۲..... ۳- سبک متکلف (نثر صنعتی)
- ۶۳..... ۴- سبک بازگشت ادبی
- ۶۳..... ۵- سبک دوره‌ی ساده نویسی
- ۶۳..... الف- سبک دوره‌ی مشروطیت
- ۶۳..... ب- سبک دوره‌ی معاصر
- ۶۳..... ۱- نثر داستان
- ۶۴..... ۲- نثر روزنامه‌ای
- ۶۴..... ۳- نثر علمی
- ۶۵..... ۴- نثر سبزه نویسی
- ۶۵..... شاعران و نویسندگان صاحب سبک
- ۶۵..... الف- سبک ادبی چیست؟
- ۶۵..... ب- شاعر و نویسنده‌ی صاحب سبک کیست؟
- ۶۸..... اولین شاعران زبان فارسی
- ۶۹..... حنظله‌ی بادغیسی
- ۶۹..... محمود و زاق هروی
- ۶۹..... ابوسلیک گرگانی

بخش چهارم: شاعران صاحب سبک سنتی / ۷۱

- ۷۳..... ۱- ابوعبدالله جعفر بن محمد رودکی سمرقندی
- ۷۶..... ۲- حکیم ابوالقاسم منصور بن حسن فردوسی توسی

- ۳- بابا طاهر عریان همدانی ۸۲
- ۴- حُجَّه الحق ابوالفتح غیاث الدّین بن عمر بن ابراهیم ختّامی نیشابوری ۸۳
- ۵- حکیم ابوالمجد مجدود بن آدم سنایی غزنوی ۸۴
- ۶- افضل الدّین بدیل بن علی بن عثمان خاقانی حقایقی شروانی ۸۷
- ۷- حکیم جمال الدّین ابو محمد الیاس بن یوسف نظامی گنجه‌یی (گنجوی) .. ۹۳
- ۸- فرید الدّین ابو حامد محمد ابوبکر ابراهیم بن اسحاق عطار کدکنی نیشابوری .. ۹۶
- ۹- مولانا جلال الدّین محمد بن سلطان العلما بهاء الدّین محمد بن حسین بن احمد خطیبی بکری بلخی ۱۰۲
- ۱۰- الشیخ الامام الدّقیّ الملک الکلام أفصح المتکلمین ابو محمد مُشرف الدّین (شرف الدّین) مُصلح بن عبدالله بن شرف السعدی شیرازی ۱۱۰
- ۱۱- خواجه شمس الدّین محمد بن محمد حافظ شیرازی ۱۱۶
- ۱۲- نور الدّین ابوالبرکات عبدالرحمان بن نظام الدّین احمد بن محمد جامی ۱۱۹
- ۱۳- شمس الشعرا کمال الدّین محتشم کاسانی ۱۲۳
- ۱۴- مولانا شمس الدّین (یا کمال الدّین) محمد وحشی همدانی ۱۲۴
- ۱۵- میرزا محمد علی بن میرزا عبدالرحیم تبریزی اصفهانی ۱۲۸
- ۱۶- میرزا عبدالقادر بن عبدالخالق بیدل دهلوی عظیم آبادی ۱۳۱
- ۱۷- سید احمد حسینی (هاتف اصفهانی) ۱۳۴
- ۱۸- جلال الممالک ایرج میرزا پسر صدر الشعرا غلامحسین میرزا ۱۳۵
- ۱۹- ملک الشعرا محمد تقی بهار پسر ملک الشعرا محمد کاظم صبوری ۱۳۸
- کتاب نامه ۱۴۷

مقدمه

چیدمان ادبی تقسیم بندی و تجزیه‌ی ادبیات و به عبارت روشن‌تر شناخت کلیت ادبیات از طریق تقسیم و تجزیه‌ی آن به اجزای کوچک‌تر است. اصولاً شناخت هر پدیده‌ای از همین راه امکان پذیر است. امروزه با گسترش دامنه‌ی علوم، شاخه‌های مختلف هر علم تخصصی شده و گرایش‌های مختلفی پیدا کرده؛ زبان و ادبیات فارسی نیز از این نظرگاه مستثنی نبوده است. بنابراین آگاهی از کلیات و تقسیم بندی‌ها برای خواننده‌ی ادبیات لازم و ضروری می‌نماید. البته خواننده‌ی غیرمتخصص نیاز چندانی به آگاهی از جزئیات و ریز تقسیم بندی‌های این دانش ندارد. برای او آگاهی از چارچوب‌های کلی برای یافتن مقصود راه‌گشاست. خواننده‌ی غیرمتخصص در صورت تمایل می‌تواند مانند خواننده‌ی متخصص برای تبخّر در هر شاخه‌ای از این تقسیم بندی کلی به صورت جداگانه و مجزا غور و تفحص نماید.

بگذارید برای روشن‌تر شدن موضوع چند مثال بزنیم:

۱- پارتیشن بندی در علم کامپیوتر از اصطلاحات رایج و شناخته شده است. حجم اطلاعات موجود در کامپیوتر بدون تقسیم بندی و تجزیه قابل شناخت و دسترسی نیست. بنابراین اطلاعات به ترتیب در درایوها، فایل‌ها،

پوشه‌ها و ... تقسیم می‌شود و تحت یک عنوان کلی قابل تشخیص و تفکیک است و بدون آگاهی از عناوین کلی دسترسی به اطلاعات دشوار و در بعضی موارد غیر ممکن است.

۲- شما می‌خواهید به آدرسی مراجعه کنید که تا کنون مراجعه نکرده اید؛ ابتدا از خیابان آغاز می‌کنید؛ خیابان‌ها خود به اصلی و فرعی تقسیم می‌شود؛ خیابان‌های اصلی و فرعی به راه‌ها؛ راه‌ها به کوچه‌ها؛ کوچه‌ها به شماره‌ها و نام‌ها؛ شماره‌ها و نام‌ها به خانه‌ها و سرانجام خانه‌ها به پلاک‌ها و صاحب خانه‌ها. بنابراین مردم گاهی از سرشاخه‌های اصلی شما را به مقصودتان نخواهد رساند و اگر برساند همراه با سردرگمی و مشکل خواهد بود.

۳- فرض کنید به شهری مسافت می‌کنید که تا کنون مسافرت نکرده اید و برای بازدید از آن شهر فرصت کوتاهی دارید. نقشه‌ای کلی از شهر، اماکن و دیدنی‌های آن در دست داشته باشید، می‌توانید مشهورترین و مهم‌ترین آن‌ها را بازدید کنید. اماکن و دیدنی‌هایی که اگر کسی از شما پرسید به کدام شهر سفر کردید؟ و آیا فلان محل دیدنی را بازدید کردید؟ از پاسخ دادن به او خرسند باشید؛ چون هر شهری به مکان‌ها و مناطق خاصی شهرت معروف است و آگاهی از همین مناطق، ضمن شناخت کلی بر آن منطقه برای بازدید کننده‌ی معمولی کافی به نظر می‌رسد.

چیدمان ادبی مجموعه‌ای است که می‌کوشد ذهن خواننده در جهت شناخت شمایی کلی از ادبیات ایران و جهان به تقسیم بندی کلی دست یابد؛ مسیر ذهنی اش برای نیل به مقاصد اصلی و فرعی شکل گیرد؛ نقشه و سر شاخه‌های اصلی را در هر زمینه و موضوعی در مجالی اندک، شناسایی

کند. ارجاع خواننده به چاپ‌های معتبر آثار ادبی و همچنین شواهد مستند و جامع این آثار به گونه‌ای بدیع و کم سابقه در همین راستا صورت گرفته است. این مجموعه بدون هیچ داعیه‌ای؛ حاصل شنیده‌ها، خوانده‌ها، نوشته‌ها و سخنان نویسنده در طول بیست سال تجربه‌ی معلّمی است که مسلماً خالی از لغزش و اشتباه نخواهد بود. آنچه پیش روی شماست بخش اوّل از مجموعه‌ی پنج بخشی شامل؛ شعر سنتی، شعر معاصر، نثر سنتی، نثر معاصر و شعر و نثر جهان است که امیدوارم با راهنمایی‌های اساتید و عنایت خوانندگان گرامی در آینده‌ای نزدیک به صورت کامل به زیور طبع آراسته گردد.

بمّنه و کرمه

زمستان ۱۳۹۴

محمّد صدیق‌یان